

Motion om sjukhusundervisning på andra stadiet och behovet av särskild vårdenhet för ungdomar med multiproblem

I takt med att läroplikten har utvidgats och lagstiftningen förändrats har behovet av riktat stöd för unga med komplexa utmaningar blivit allt mer tydligt. Denna motion fokuserar på att säkerställa att sjukhusundervisning är tillgänglig för studerande på andra stadiet och att det finns särskild vårdenhet för ungdomar som har multiproblem, till exempel psykisk ohälsa och missbruksproblematik.

Enligt finländska lagar ska kommuner se till att läroplikten uppfylls (Lagen om grundläggande utbildning 628/1998 samt Lagen om utvidgad läroplikt 1214/2020). Kommuner har huvudsakligen gymnasier och yrkesutbildningar som resurser, men för unga med omfattande behov saknas ofta tillräckliga rehabiliterande verksamheter och specialiserade vårdplatser.

Sjukhusundervisning riktar sig till elever som på grund av sjukdom eller behandling inte kan delta i ordinarie undervisning. Enligt 4 kap. 18 § i lagen om grundläggande utbildning är kommunen skyldig att ordna undervisning för elever som vårdas på sjukhus eller motsvarande institutioner. Däremot är ansvaret för sjukhusundervisning på andra stadiet inte lika tydligt reglerat, vilket innebär att studerande mellan högstadiet och gymnasiet/yrkesutbildning riskerar att hamna utan det stöd de behöver.

Utvidgad läroplikt (från 2021) innebär att unga har rätt och skyldighet att studera till 18 års ålder. Lagstiftningens nuvarande utformning gör att det finns luckor vad gäller sjukhusundervisning på andra stadiet och ansvarsfördelning mellan olika aktörer.

Inom välfärdsområdet finns ungdomar som inte får det stöd de har rätt till. Dessa ungdomar behöver samordnade insatser från utbildning och vård. För att säkerställa att ingen hamnar mellan stolarna krävs tydligare ansvarsfördelning mellan kommuner, utbildningsanordnare och välfärdsområden. Nuvarande resurser inom yrkesutbildning räcker inte till och personalen saknar ofta rätt kompetens för att möta ungdomar med multiproblem.

Statistik från THL visar att antalet ungdomar med missbruksproblem och aggressivt beteende har ökat. Psykisk ohälsa förekommer ofta tillsammans med andra problem som skolsvårigheter och substansmissbruk. Allt fler ungdomar har komplexa behov, och många upplever att samhällets stödinsatser är otillräckligt samordnade, vilket gör det svårt att få hjälp vid flera samtidiga problem.

Missbruksproblem och psykisk ohälsa bland unga hänger ofta ihop med andra former av ohälsa, exempelvis depression och social utsatthet (risk för marginalisering). Tidiga och samordnade insatser från skola, social- och hälsovård är avgörande för att förebygga och behandla multiproblem. Det finns för närvarande inga särskilda vårdplatser för ungdomar, och behovet av sådana har länge varit tydligt – öppen vård räcker inte till. Det krävs en helhetssyn där bl.a. psykisk ohälsa och missbruk hanteras samtidigt och insatserna anpassas efter individens behov.

För att uppfylla finländsk lagstiftning behöver sjukhusundervisning erbjudas alla läropliktiga studerande, även på andra stadiet. Det är också nödvändigt att skapa särskilda vårdplatser och rehabiliterande verksamheter för ungdomar som inte kan tillgodogöra sig undervisning på grund av psykisk ohälsa, missbruk eller andra svårigheter. Samordning mellan kommuner, utbildningsanordnare och välfärdsområden måste utvecklas så att ingen ung person hamnar mellan stolarna.

För att skapa en mer inkluderande och trygg framtid för unga krävs nytänkande och samverkan mellan olika aktörer, i enlighet med finsk lagstiftning.

Aloite sairaalaopetuksesta toisella asteella ja erityisten tarpeesta hoitoyksikkö moniongelmaisille nuorille

Oppivelvollisuuden laajentuessa ja lainsäädännön muuttuessa tarve suunnatulle tuelle nuorille, joilla on monimutkaisia haasteita, on käynyt yhä ilmeisemmäksi. Tämä aloite keskittyy varmistamaan, että sairaalaopetus on saatavilla toisen asteen opiskelijoille, sekä siihen, että nuorille, joilla on useita ongelmia – esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmia – on olemassa erityinen hoitoyksikkö.

Suomalaisen lain mukaan kunnan tulee huolehtia oppivelvollisuuden toteutumisesta (Perusopetuslaki 628/1998 sekä Laajennetun oppivelvollisuuden laki 1214/2020). Kunnilla on pääasiassa lukioita ja ammatillisia oppilaitoksia resursseina, mutta nuorille, joilla on laajat tarpeet, puuttuu usein riittävät kuntouttavat toiminnot ja erikoistuneet hoitopaikat.

Sairaalaopetus on tarkoitettu oppilaille, jotka sairauden tai hoidon vuoksi eivät voi osallistua tavalliseen opetukseen. Perusopetuslain 4 luvun 18 §:n mukaan kunnan on järjestettävä opetusta oppilaille, joita hoidetaan sairaalassa tai vastaavissa laitoksissa. Toisen asteen sairaalaopetuksen vastuuta ei kuitenkaan ole yhtä selkeästi säädelty, mikä tarkoittaa, että opiskelijat yläkoulun ja lukion/ammatillisen koulutuksen välillä saattavat jäädä ilman tarvitsemaansa tukea.

Laajennettu oppivelvollisuus (vuodesta 2021) tarkoittaa, että nuorilla on oikeus ja velvollisuus opiskella 18-vuotiaaksi asti. Nykyinen lainsäädäntö jättää aukkoja toisen asteen sairaalaopetuksen ja eri toimijoiden vastuunjaon suhteen.

Hyvinvointialueilla on nuoria, jotka eivät saa heille kuuluvaa tukea. Nämä nuoret tarvitsevat koulutuksen ja hoidon yhteisiä toimia. Jotta kukaan ei jäisi väliinpuotoajaksi, tarvitaan selkeämpi vastuunjako kuntien, koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueiden välillä. Nykyiset ammatillisen koulutuksen resurssit eivät riitä, ja henkilöstöltä puuttuu usein oikea osaaminen kohdata moniongelmaisista nuoria.

THL:n tilastot osoittavat, että nuorten päihdeongelmat ja aggressiivinen käytös ovat lisääntyneet. Mielen terveyden ongelmat esiintyvät usein yhdessä muiden haasteiden, kuten koulunkäynnin vaikeuksien ja päihteiden käytön kanssa. Yhä useammalla nuorella on monimutkaisia tarpeita, ja moni kokee yhteiskunnan tukitoimet riittämättömän koordinoituiksi, mikä vaikeuttaa avun saamista usean samanaikaisen ongelman kohdalla.

Nuorten päihdeongelmat ja mielen terveysongelmat liittyvät usein muihin terveysongelmiin, kuten masennukseen ja sosiaaliseen haavoittuvuuteen (marginaalisen riskin kasvu). Varhaiset ja koordinoitujen toimien koulun, sosiaali- ja terveydenhuollon taholta ovat ratkaisevan tärkeitä moniongelmaisuuksien ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi. Tällä hetkellä nuorille ei ole erityisiä hoitopaikkoja, ja niiden tarve on ollut pitkään ilmeinen – avohoito ei riitä. Tarvitaan kokonaisvaltainen näkemys, jossa esimerkiksi mielen terveys ja päihdeongelmat käsitellään samanaikaisesti ja toimet mukautetaan yksilön tarpeisiin.

Suomalaisen lainsäädännön toteutumiseksi sairaalaopetusta on tarjottava kaikille oppivelvollisille opiskelijoille, myös toisen asteen tasolla. Lisäksi on välttämätöntä luoda erityisiä hoitopaikkoja ja kuntouttavia toimintoja nuorille, jotka eivät kykene hyödyntämään opetusta mielen terveys-, päihde- tai muiden vaikeuksien vuoksi. Kuntien, koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä on kehitettävä, jotta yksikään nuori ei jää väliin putoajaksi.

Vasa 8.6.2026

Åsa Stenbacka